

Методичні підходи до здійснення контролю фінансового забезпечення соціальної політики держави

С. ГАШКОВ

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

У статті досліджено проблеми оцінки відповідності формування, розподілу і використання фінансових ресурсів держави завданням соціальної політики.

В статье рассмотрены проблемы оценки соответствия формирования, распределения и использования финансовых ресурсов государства задачам социальной политики.

The problem of valuation of forming, distribution and use financial recourses of government are studied in the article in connection with problem of social policy.

Ключові слова: ефективність, державний сектор економіки, розподіл ВВП, доходи, соціальна політика.

Актуальність обраної теми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Можливості соціальної політики завжди обмежуються наявними для її реалізації ресурсами. Їх обсяги залежать від двох груп факторів. По-перше, від ефективності використання ресурсного потенціалу країни. Найбільш поширеним узагальнюючим показником такої ефективності є обсяги доданої вартості, створеної в економіці протягом звітного періоду в абсолютному вираженні або в розрахунку на душу населення. По-друге, від особливостей національної моделі акумуляції, розподілу і використання ресурсів, що спрямовуються на вирішення завдань соціального розвитку. Такі особливості визначаються і національними традиціями розподілу відповідальності за власний майновий стан між особою, суспільством і державою, і сформованими у певній країні фінансовими інститутами. Відповідно фінансові індикатори, організація системи фінансового контролю є важливими під час визначення способів використання економічного потенціалу країни для вирішення соціальних проблем, формування механізмів перетворення економічного зростання у підвищення суспільного добробуту.

Проблемам фінансового забезпечення соціальної політики присвячені праці багатьох вітчизняних і закордонних науковців. Принципи оптимального перерозподілу національного доходу для державного забезпечення суспільними благами та доповнення при-

ватної пропозиції квазісуспільних благ розглядаються у працях Дж. Стігліца¹, а серед вітчизняних вчених — І. Й. Малого та М. К. Галабурди², методичні підходи до побудови регіональних соціальних бюджетів — у роботах О. М. Поплавської³, формування нових стандартів обліку і контролю в умовах оновлення міжнародних стандартів — у роботах Л. В. Руденко⁴.

Виділення невирішеної частини проблеми. Незважаючи на вагомий дослідження проблем фінансового забезпечення соціальної сфери, зберігаються суперечливі тлумачення змісту, чинників і наслідків для суспільства змін деяких фінансових індикаторів, проблеми зіставлення показників соціального розвитку з показниками зростання навантаження на державний бюджет чи національний дохід. Моделі для оцінки соціального ефекту витрачання фінансових ресурсів, розроблені здебільшого західними вченими, мають дуже абстрактний характер, тож їх застосування вимагає ґрунтовної адаптації до специфічних умов кожного окремого випадку, що додатково ускладнюється через специфіку вітчизняної соціальної політики та способів її реалізації. Тому сформувався потреба у подальшому вдосконаленні та адаптації до вітчизняної специфіки загальних принципів трактування показників фінансового забезпечення соціальних завдань держави, у винайденні шляхів для більш комплексного врахування наслідків певних декларованих і фактично втілених у процедурах фінансового забезпечення принципів і пріоритетів соціальної політики.

¹ Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. — К.: Основи, 1998. — 854 с.

² Малий І. Й. та ін. Держава і ринок: філософія взаємодії / І. Й. Малий, М. І. Діба, М. К. Галабурда. — К.: КНЕУ, 2005. — 358 с.; Малий І. Й. Теорія розподілу суспільного продукту / І. Й. Малий. — К.: КНЕУ, 2000. — 248 с.

³ Поплавська М., Розробка регіонального соціального бюджету: методичні рекомендації / М. Поплавська — К.: Центр перспективних соціальних досліджень Мінпраці та НАН України. — 2005.

⁴ Руденко Л. В. Облік і контроль в умовах трансформації до міжнародних стандартів. Монографія. — К.: Вища шк., 1998.

Мета статті — сформувати загальні методичні підходи та зв'язки показників, що дозволятимуть комплексно оцінювати міру реалізації ресурсного потенціалу економіки для вирішення завдань соціальної політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Масштаби ресурсів, що опиняються в розпорядженні держави в тому числі і для вирішення завдань соціальної політики, можуть розглядатись як результат дії кількох чинників. Перший чинник — обсяги доходів, що можуть використовуватись для споживання без скорочення масштабів виробництва в системі СНР. Він характеризується здебільшого показником чистого внутрішнього продукту (ЧВП). Ці доходи можуть витратитись для придбання благ приватного споживання або для фінансування створення державою суспільних благ та доповнення приватної пропозиції квазісуспільних благ. Тому виникає другий чинник масштабів ресурсів сектора загальнодержавного управління — частка ВВП, що розподіляється через державний бюджет. Сукупність акумульованих державою ресурсів надалі розподіляється між різними напрямками їх використання, тому ресурсний потенціал вирішення кожного окремого завдання держави і, в тому числі, всіх напрямів соціальної політики залежить також від третього чинника — пропорцій розподілу сукупних ресурсів сектора загальнодержавного управління між окремими напрямками діяльності. Такий розподіл визначається цілями, завданнями і пріоритетами державної соціально-економічної політики, соціальними стандартами суспільства, ustalеними в суспільстві нормами витрачання ресурсів для отримання певного соціально-економічного ефекту, особливостями організації державних фінансів. Загальну логіку руху від виробничого потенціалу суспільства до міри задоволення його потреб та фінансові індикатори такого руху можна схематично зобразити на табл. 1.

Такий підхід до відображення зв'язку між економічним потенціалом і рівнем добробуту суспільства створює методичні передумови для виділення складових системи фінансового контролю. На етапі формування економічних передумов зростання суспільного добробуту (друга графа таблиці) контролю підлягають, по-перше, вартісні показники обсягів і структури суспільного продукту, що відображаються в системі національних рахунків. Орієнтирами для оцінки фактичних показників можуть слугувати розрахунки бажаних пропорцій розподілу доходів і ресурсів між інституціональними секторами економіки та видами економічної діяльності, в першу чергу ті, що зафіксовані в національних програмах соціально-економічного розвитку і втілюють цільові (в умовах індикативного державного планування — бажані) показники державної соціально-економічної політики. По-друге, показники стабільності грошового обігу, банківської і бюджетної систем.

На етапі розподілу ресурсів суспільства між створенням благ приватного споживання (нормування доступу

до них відбувається за допомогою ринкових цін) і виробництвом благ суспільного споживання (їх створення оплачується державою, і вони надаються у формі уніфікованої пропозиції чи за цінами, що не звужують коло людей, для яких це благо буде доступним) об'єктами контролю стають пропорції розподілу суспільного продукту і національного доходу між інституціональними секторами економіки. В першу чергу контролю підлягає частка сектора загальнодержавного управління в сукупній новій вартості, створеній в економіці.

На цьому етапі значно складніше визначити орієнтири для оцінки фактичних показників та навіть сформувати принципи трактовки динаміки кожного окремого показника чи тенденції, що відображає характер змін комплексу показників. Наприклад, скорочення частки державних видатків у складі ВВП може бути свідченням як згортання соціальних функцій держави та погіршення умов життя переважної більшості населення, так і ознакою зменшення потреби в соціальній допомозі, зростання рівня добробуту, що продукується в межах функціонування ринкових механізмів саморегулювання економіки, практично свідченням вдалого вбудовування соціальних пріоритетів у моделі та принципи господарської поведінки суб'єктів господарювання. Тому орієнтири для оцінки відповідності фактичних показників пріоритетам розвитку суспільства є значно більш мінливими та мають сприйматись як індикативні значення, а не визначені еталони.

На етапі розподілу ресурсів держави між напрямками витрачання і функціями державного регулювання втілюються уподобання суспільства, його пріоритети щодо послідовності та міри вирішення різних суспільних завдань. Для оцінки пропорцій розподілу акумульованих державою ресурсів (у першу чергу — ресурсів бюджету) можуть використовуватись показники структури бюджетних видатків. Орієнтирами для порівняння і оцінки фактичних показників структури бюджетних видатків можуть виступати розрахунки потреби в ресурсах для виконання зобов'язань держави, передбачених національним законодавством та міжнародними договорами, ратифікованими у встановленому порядку. Такі розрахунки обов'язково передбачають свідоме чи імпліцитне нормування витрати ресурсів — визначення міри витрат ресурсів, що вважається прийнятною (бажаною) для досягнення певного соціального ефекту у визначених суспільних умовах (за використання прогресивних технологій і способів перетворення ресурсів на блага).

Така міра може формуватись стихійно, як результат конкурентної боротьби між різними осередками (організаціями, підприємствами), що у процесі своєї діяльності надають блага (продукти і послуги) в межах реалізації державної соціальної політики. А може й у процесі свідомого прийняття рішень відповідальними за нормування витрачання ресурсів організаціями, зокрема під час фінансового планування.

Таблиця 1

Реалізація економічного потенціалу через ефективність фінансового забезпечення соціальної політики

Етапи перетворення економічного потенціалу на ефективність фінансового забезпечення соціальної політики	
Формування економічних передумов зростання добробуту суспільства	Розподіл суспільних ресурсів між створенням благ приватного і суспільного споживання
<p>Чинники зростання суспільного добробуту</p> <p>Задіяний в економіці ресурсний потенціал і виробнича ефективність суспільного виробництва</p>	<p>Розподіл суспільних ресурсів між створенням благ приватного і суспільного споживання</p> <p>Переведення частини суспільних ресурсів зі сфери приватного сектора економіки до державного сектора з метою створення суспільних благ та доповнення приватної пропозиції квазісуспільних благ</p>
<p>Показники для оцінки міри використання чинника суспільного добробуту</p> <p>Суккупні валові доходи суспільства (ВВП) та національний дохід як база споживання, можлива без шкідливого масштабу виробництва, в абсолютному вираженні та в розрахунку на душу населення</p>	<p>Розподіл сукупних ресурсів держави між напрямками витрат державного та функціями державного регулювання</p> <p>Розподіл витрат державного бюджету</p> <p>Структура витрат державного бюджету</p>
<p>Орієнтири для порівняння фактичних значень показників у межах контролю їх відповідності за даними соціальної політики</p> <p>Темпи зростання ВВП та ВВП на душу населення, необхідні для забезпечення економічних передумов сталого розвитку суспільства</p>	<p>Відповідність місткості джерел ресурсів економічно обґрунтованим потребам суспільства та зобов'язанням держави згідно з національним законодавством і міжнародними договорами, ратифікованими у встановленому порядку</p> <p>Зумовлений специфікою національної моделі соціально-економічного державного регулювання компроміс між достатністю ресурсів державного сектора для повноцінного виконання функцій держави і збереженням достатньої мотивації підприємницької діяльності та сприятливих умов для розширеного відтворення приватного сектора економіки</p>
<p>Витрачання ресурсів сектора загальнодержавного управління на реалізацію соціальної політики</p>	<p>Витрачання ресурсів сектора загальнодержавного управління на реалізацію соціальної політики</p> <p>Діяльність установ і організацій, відповідальних за реалізацію державної соціальної політики</p>
<p>Показники соціального ефекту (ознаки зростання суспільного добробуту – підвищення індексу людського розвитку, зменшення індексу бідності тощо)</p> <p>у зіставленні з обсягами витрачання ресурсів для реалізації державної соціальної політики</p>	<p>Показники соціального ефекту (ознаки зростання суспільного добробуту – підвищення індексу людського розвитку, зменшення індексу бідності тощо)</p> <p>у зіставленні з обсягами витрачання ресурсів для реалізації державної соціальної політики</p>
<p>Суспільно необхідна ефективність перетворення ресурсів на приріст соціального ефекту від реалізації соціальної політики держави</p>	<p>Суспільно необхідна ефективність перетворення ресурсів на приріст соціального ефекту від реалізації соціальної політики держави</p>

Важливо, що норма витрат ресурсів може повноцінно використовуватись для планування і контролю витрачання ресурсів бюджету лише за дотримання принципу єдності власне норми і певних суспільних умов, стосовно яких вона розрахована. Будь-яка зміна суттєвих умов процесу перетворення бюджетних ресурсів на блага, всі зміни параметрів благ та умов їх надання мають враховуватись шляхом оперативного оновлення розміру норми витрачених ресурсів на одиницю вимірювання обсягів створених благ чи отриманого соціального ефекту. Тому фінансовий контроль нерозривно пов'язаний із нормуванням витрат фінансових ресурсів бюджету, а якість такого нормування є одним з вирішальних чинників ефективності фінансового контролю. Якість та обґрунтованість норм визначається їхньою здатністю відбивати об'єктивно виправдані (суспільно необхідні) витрати бюджетних ресурсів для отримання одиниці вимірювання обсягів благ чи масштабів соціального ефекту. Від неї безпосередньо залежить здатність фінансового контролю сприяти поліпшенню використання ресурсного потенціалу суспільства для підвищення його добробуту, зокрема у процесі реалізації соціальної політики.

На етапі витрачання ресурсів бюджету для створення благ і надання послуг відбувається власне перетворення ресурсів, акумульованих за допомогою фінансової і, зокрема, бюджетної системи на блага, що надаватимуться в межах реалізації соціальної політики держави (процес виробництва суспільних благ та додаткове заохочення чи створення квазісуспільних благ).

Як цільову функцію витрачання ресурсного потенціалу соціальної політики можна розглядати або безпосередньо обсяги благ, створених (наданих, спожитих) із певними витратами ресурсів, або певну зміну суспільного добробуту (результат споживання благ, для створення яких використовувались ресурси). В першому випадку значно простіше забезпечити об'єктивні вимірювані показники для оцінки результативності соціальної політики, але виникає проблема підміни результатів засобами їх досягнення. Наприклад, не масштаби проведених профілактичних заходів, а зменшення захворюваності є метою соціальної політики, проте перше значно простіше вимірювати і ставити у відповідність із певними обсягами витрат ресурсів, акумульованих для її здійснення. Тому, якщо для оцінки ефективності фінансового забезпечення соціальної політики використовуються ознаки зростання суспільного добробуту, особливого значення набуває завдання вибору критеріїв, вимірюваних показників, які характеризуватимуть результативність (соціальний ефект) витрачання ресурсів, акумульованих бюджетною системою. Для вирішення цього завдання часто використовується ціла низка показників і характеристик, певна зміна яких вважається ознакою зростання суспільного добробуту — підвищення індексу людського розвитку, зменшення

індексу бідності, зменшення смертності чи втрат робочого часу через захворюваність тощо. Проте, як вже було зазначено вище, комплексне тлумачення динаміки обраних показників соціального ефекту з показниками витрат ресурсів бюджету ускладнюється низкою проблем. По-перше, проблема виділення впливу заходів державної соціальної політики у складі великого комплексу процесів, які позначаються на значенні обраного цільового показника. Так, зростання середньої тривалості життя, окрім спеціальних програм держави, може зумовлюватись впливом змін природного середовища, культурних настанов і способу життя населення чи окремих його верств, оновленням виробничого середовища і структурними змінами в економіці та безліччю інших причин. По-друге, проблема обмеженої здатності будь-якого окремого показника відбивати зміни суспільного добробуту. Зростання частки населення із вищою освітою традиційно тлумачиться як позитивна тенденція і асоціюється зі зростанням особистісного потенціалу суспільства, проте цей показник ніяк не враховує зміни якості навчання, його відповідність потребам національного і регіональних ринків праці і міжнародним освітнім стандартам. Показник обсягів створення робочих місць традиційно використовується як один з пріоритетних цільових показників державної політики зайнятості, в тому числі для обґрунтування доцільності та оцінки ефективності витрачання коштів, передбачених на її реалізацію. Проте він не враховує відмінності в рівні зарплати на різних робочих місцях, диференціації продуктивності праці, умов праці, різних можливостей збереження зайнятості на новостворених робочих місцях, розбіжностей щодо їх впливу на перспективи подальшого працевлаштування зайнятого, інших аспектів соціально-економічного ефекту від створення робочого місця. Тому показники, зміни яких використовуються для оцінки соціальної ефективності витрачання ресурсів, акумульованих для реалізації заходів соціальної політики держави, часто дають далеко не повне уявлення про зміни процесів, на коригування яких відповідно до принципів державної соціальної політики були спрямовані ці ресурси. По-третє, оцінка впливу змін фінансового забезпечення на цільові соціальні параметри ускладнюється через віддаленість у часі змін останніх, що спричиняються реалізацією заходів, профінансованих протягом поточного періоду. Наявність часового лагу між реалізацією заходів державної соціальної політики (відповідно — витрачанням ресурсів) і змінами цільових показників особливо властива, наприклад, для заходів, спрямованих на зменшення захворюваності і смертності, підвищення освітнього рівня і якості та доступності освітніх послуг тощо.

Для порівняння змін ресурсного забезпечення соціальної політики з динамікою її цільових показників можуть використовуватись прийоми аналізу рядів

динаміки. Наприклад, за даними про обсяги ВВП, про обсяги витрат державного бюджету та про пропорції розподілу цих витрат динаміки за напрямками використання можна сформувати узагальнюючу оцінку динаміки економічних передумов поліпшення цільових показників соціальної політики (табл. 2).

Наприклад, якщо індекс фізичних обсягів ВВП у 2003 р., порівняно з 2002 р., дорівнює 1,096, а частка видатків державного бюджету в 2003 р. зросла до 28,4% проти 26,7% у 2002 р., то динаміка валової доданої вартості, створеної в економіці, та частки ресурсів, що акумулюється державою, зумовлювали у 2003 р. розширення фінансових можливостей державного регулювання, порівняно із 2002 р., а міра такого розширення може бути визначена за формулою:

$$I_1 = I_{\text{всп}} \times I_{\text{чдб}} = 1,096 \times 28,4 / 26,7 = 1,166, \text{ де:}$$

I_1 – ланцюговий індекс зміни ресурсного забезпечення державного регулювання економіки;

$I_{\text{всп}}$ – ланцюговий індекс фізичних обсягів ВВП;

$I_{\text{чдб}}$ – ланцюговий індекс частки видатків державного бюджету в складі ВВП.

З урахуванням динаміки частки витрат на фінансування заходів соціальної спрямованості у складі сукупних видатків державного бюджету можна оцінити зміну фінансового забезпечення соціальної політики. Наприклад, у 2003 р. частка витрат на соціальні цілі скоротилась до 53,58% проти 57,25%, порівняно із 2002 р. Відповідно індекс фінансового забезпечення соціальної політики у 2003 р., порівняно з 2002 р., складе:

$$I_{\text{фз}} = I_{\text{всп}} \times I_{\text{чдб}} \times I_{\text{чсн}} = 1,166 \times 53,58 / 57,25 = 1,09.$$

Таким чином, у 2003 р. фінансове забезпечення соціальної політики (без урахування фінансових ресурсів реалізації політики зайнятості, що фінансується переважно за рахунок коштів фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та інших фондів соціального страхування) розширилось на 9%, при цьому таке розширення було забезпечено за рахунок зростання фізичних обсягів ВВП, збільшення частки ВВП, що розподілялась через державний бюджет і за умов скорочення частки видатків на соціальні цілі у складі сукупних витрат державного бюджету. Наприклад, у 2007 р. зростання ВВП на 7,9% сприяло розширенню масштабів фінансових ресурсів соціальної політики, а скорочення частки державних видатків у складі ВВП та зменшення частки витрат на соціальні цілі у складі сукупних видатків державного бюджету дещо зменшували можливості фінансування соціально спрямованої діяльності держави. Сукупний вплив усіх наведених вище чинників зумовив у 2007 р. розширення масштабів фінансових ресурсів соціальної політики, порівняно із минулим роком, на 3% (див. табл. 2).

Якщо показники динаміки фінансового забезпечення соціальної політики порівнюються із показниками соціального ефекту, розрахованими на душу населення, то для розрахунку динаміки ресурсного по-

тенціалу доцільно використати темпи зростання ВВП на душу населення замість темпів зростання абсолютних розмірів ВВП. Це зумовлюється тим, що питомі (на душу населення) економічні передумови поліпшення соціальних показників виникають лише тією мірою, якою темпи зростання ВВП перевищують темпи зростання чисельності населення, стосовно якого виникає потреба витрачання фінансових ресурсів соціальної політики. Якщо прийняти, що така чисельність змінюється пропорційно змінам наявної чисельності населення (тобто виходити з незмінності частки користувачів соціальних послуг держави в загальній чисельності населення), така заміна є виправданою і підвищує змістовність аналізу і контролю показників ефективності фінансового забезпечення соціальної політики. Так, за даними про динаміку ВВП на душу населення у 2003 р., розширення фінансової бази здійснення соціальної політики (без урахування коштів позабюджетних страхових фондів) становило не 9% (згідно з даними, отриманими за динамікою абсолютних розмірів ВВП), а 10%. У 2007р. аналогічний показник через скорочення чисельності населення також виявився вищим за розрахований по даним про абсолютні обсяги ВВП (4% розширення фінансової бази соціальної політики замість 3%).

Цінність подібних розрахунків полягає у створенні бази даних показників, які можна розглядати як причину певних змін розмірів соціальних показників, наприклад, порівнювати із динамікою складових індексу людського розвитку, визначаючи таким чином фактичну міру розширення фінансового забезпечення, що припадала на певну зміну цільових соціальних параметрів. Так, зменшення відсоткової зміни цільових показників соціальної політики, що припадає на кожен відсоток зміни показників масштабів фінансового забезпечення соціальної політики, може свідчити про одну з двох тенденцій використання ресурсного потенціалу виконання завдань соціальної політики. По-перше, зменшення ефективності використання фінансового забезпечення соціальної політики – забезпечення кожного відсотка позитивної зміни цільових показників – вимагає все більшого і більшого приросту обсягів використовуваних для цього фінансових ресурсів. По-друге, про якісні зміни соціальних процесів, що не відображаються обраними показниками результативності соціальної політики. Останнє виступає підставою для перегляду норм витрачання фінансових ресурсів на кожну одиницю отриманого соціального ефекту з урахуванням якісних змін, що відбуваються в соціальних процесах, які є об'єктами соціальної політики.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Формування кількісних показників для встановлення суспільно прийнятної та економічно обґрунтованої міри витрачання фінансових ресурсів на отримання одиниці соціального ефекту (певної позитив-

Таблиця 2

Розрахунок динаміки фінансового забезпечення соціальної політики за 2003–2007рр.*

Рік	Індекси фізичного обсягу		Витрати державного бюджету, % ВВП	Індекс зміни частки витрат державного бюджету у складі ВВП%	Частка витрат державного бюджету на соціальні цілі**	Індекс зміни частки витрат на соціальні цілі у складі витрат державного бюджету	Узагальнюючий індекс динаміки масштабів фінансового забезпечення соціальної політики	
	ВВП	ВВП на душу населення					за ВВП	за ВВП на душу населення
2002	105,2	106,3	26,7	98,16	57,25			
2003	109,6	110,5	28,4	106,37	53,58	93,60230711	1,09	1,10
2004	112,1	113	29,71	104,61	52,35	97,70369799	1,15	1,15
2005	102,7	103,5	32,21	108,41	61,22	116,929187	1,30	1,31
2006	107,3	108,1	32,31	100,31	57,49	93,91805581	1,01	1,02
2007	107,9	108,6	31,61	97,83	56,01	97,41820441	1,03	1,04

* Джерело: Державний комітет статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>.

** В розрахунках прийнято, що до складу фінансового забезпечення соціальної політики належать витрати на охорону довкілля, охорону здоров'я, духовний та фізичний розвиток, освіту, соціальний захист і соціальне забезпечення.

ної динаміки цільових показників соціальної політики) має враховувати такі методичні принципи:

➤ Орієнтирами для порівняння і оцінки фактичних показників структури бюджетних видатків можуть виступати розрахунки потреби в ресурсах для виконання зобов'язань держави, передбачених національним законодавством та міжнародними договорами, ратифікованими у встановленому порядку. Такі розрахунки обов'язково передбачають свідоме чи імпліцитне нормування витрат ресурсів – визначення міри витрат ресурсів, що вважається прийнятною (бажаною) для досягнення певного соціального ефекту у визначених суспільних умовах (за використання прогресивних технологій і способів перетворення ресурсів на блага). Якість та обґрунтованість норм визначається їхньою здатністю відбивати об'єктивно виправдані (суспільно необхідні) витрати бюджетних ресурсів для отримання одиниці вимірювання обсягів благ чи масштабів соціального ефекту. Від неї безпосередньо залежить здатність фінансового контролю сприяти поліпшенню використання ресурсного потенціалу суспільства для підвищення його добробуту, зокрема під час реалізації соціальної політики. Розроблена у процесі фінансового планування норма витрат ресурсів може бути якісною лише за дотримання принципу єдності власне норми і певних суспільних умов, стосовно яких вона розрахована. Будь-яка зміна суттєвих умов процесу перетворення бюджетних ресурсів на блага, всі зміни параметрів благ та умов їх надання мають враховуватись

шляхом оперативного оновлення розміру норми витрат ресурсів на одиницю вимірювання обсягів створених благ чи отриманого соціального ефекту. Тому фінансовий контроль нерозривно пов'язаний із нормуванням витрат фінансових ресурсів бюджету, а якість такого нормування є одним з вирішальних чинників ефективності фінансового контролю;

➤ Для локалізації резервів підвищення ефективності перетворення ресурсного потенціалу суспільства в ефективність фінансового забезпечення соціальної політики доцільно розглядати такі їхні групи, що формуються у зв'язку із: 1. Задіяним в економіці ресурсним потенціалом і виробничою ефективністю національної економіки; 2. Макроекономічними пропорціями відтворення та фінансовою стабільністю економіки; 3. Переведенням частини суспільних ресурсів зі сфери приватного сектора економіки до державного сектора з метою створення суспільних благ та доповнення приватної пропозиції квазісуспільних благ; 4. Розподілом сукупних ресурсів держави між напрямками витрачання та функціями державного соціально-економічного регулювання; 5. Діяльністю установ і організацій, відповідальних за реалізацію державної соціальної політики.

2. Важливими напрямками подальших досліджень може вважатись формування зв'язків між показниками алгоритмів для оцінки зміни фінансового забезпечення соціальної політики під впливом динаміки частки населення, стосовно якої витрачаються ресурси, акумульовані в бюджеті для реалізації соціальної політики.